

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

DRAUGAS

Saturday supplement

1988 m. gegužės mėn. 7 d. / May 7, 1988 Nr. 90(18)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Premijų tradicija, žiūrint iš laiko aukštumėlių

Kad tradicija išliktų, ji turi būti gyva ir uždeganti. Gyva ir uždeganti ji betgi gali būti tik tuo atveju, kai nuolatos kyla iš ja palaikančios žmogaus dvasios, o ne iš „taisyklių“ ar „nuostatų“. Kitaip tariant, tradicija yra gyva tik tada, kai esti palaikoma ateities šviesoje, šviesoje asmenų kuriamų planų bei laukiamų naujybių.
Antanas Maceina,
Asmuo ir istorija, p. 44

JAV Lietuvos Bendruomenės Kultūros tarybos Premijų šventės yra tapusios lyg kasmetinės veiklos užbaigtuvėmis. Šiais metais Premijų šventė ženklins ir šios tarybos trečiosios kadencijos artėjimą į pabaigą. Pradėjusi savo veiklą 1979 metų vėlu rudenį, ją ir baigs 1988 metų rudenį, pradėjus darbą XII JAV LB Krašto valdybai. Jau dabar žinoma, kad Kultūros tarybos sudėtis reikšmingai keisis.

Premijų šventė yra dabartinės Kultūros tarybos padaras. Priartėjus veiklos baigmės ribai, jaučiama pareiga pateikti palikimo apibūdinimą.

Kultūros tarybos premijų skyrimo ir Premijų švenčių tradicijos, matyt, kilo iš anų Antano Maceinos šaltinių, todėl, kad jos ne tik prigijo, bet ir brendo, augo, stiprėjo. Natūralia mirtim jos neturėtų mirti.

Pirmoji Premijų šventė buvo surengta 1981 metų pavasarį Clevelande. Toliau jos rengtos Detrote, New Yorke, vėl Detrote, vėl Clevelande, Bostone, Chicagoje ir šiomet gegužės 15 dieną Los Angeles.

Nuo 1981 metų aštuoniems rašytojams paskirtos 3,000 dolerių dydžio premijos. Tūkstantinės premijos paskirtos 39 laureatams iš dailės, muzikos, teatro, radijo ir žurnalistikos sričių. Visų Literatūros premijų mecenatas — JAV LB Krašto valdyba. Tai mūsų dovana viso laisvojo pasaulio lietuvių rašytojams. Tūkstantinių premijų mecenatas — Lietuvos Fondas. Kultūros tarybos pakviesti vertinimo komisijų darbuose per mūsų kadenciją dalyvavo apie 230 premijuojamų kultūros šakų ekspertų.

Visų Premijų švenčių vyriausia organizatore buvo Kultūros tarybos pirmininkė Ingrida Bublienė. Gudri ir apskrūri Ingrida ką nors organizuoti turi tiesiog prigimtinį talentą. Jai niekad niekas nėra nei „per velū“, nei „neįmanoma“. Ji turi ir laimę

susirasti tinkamus talkininkus, daugiausia Lietuvos Bendruomenės apylinkių bei apygardų vadovus.

Visos Premijų šventės praėjo sklandžiai ir spalvingai. Jas išryškinti daugiausia prisidėjo Kultūros tarybos narys Juozas Stemp. „S. Penkioms pirmosioms jis buvo nuotaikingas, gero skonio ir gražaus balso vadovas. Turi jis sumezgęs ryšius su gambiais graviruotojais, tai parūpina meniškumą, teikiama visiems laureatams kartu su premija.

Premijų skyrimas, vertinimo komisijų organizavimas nėra toks paprastas reikalas. Komisijas ypačiai sunku organizuoti iš dailės, muzikos, radijo sričių. Dailininkė Nijolė Palubinskienė ir muzikas Andrius Kuprevičius turi apžvelgti plačius akiračius ir pašnektinti daugelį asmenų, kol randa reikiama skaičių sutinkančių į komisijas. Tačiau juodu išlaikė savo sričių premijavimą objektyvų ir prestižinio lygio.

Labiausiai keblu Juozui Stempui organizuoti radijo premijas dėl jų griežtai lokalinio charakterio. Ieškodamas patogiausio kelio, jis tas premijas kai kada skaldydavo ir vykdavo konkursiniu būdu. Juozui jo veikloje dažnai talkino kitas Kultūros tarybos narys, Algis Rukšėnas.

Šios Kultūros tarybos 1980 metais įsteigtos Literatūros premijos savo esme yra daugiau dalykinės negu asmeninės. Todėl jų skyrimas ne tiek daug painiavos sudarydavo. Jas koordinuodavau aš, bet 1982 metų (mokslo literatūros) premijos skyrimą tvarkė dr. Augustinas Idzėlis, o 1987 metų — Vincas Akelaitis.

JAV LB XI taryba 1985 metais įsteigė žurnalistų premiją. Ją Kultūros taryba skiria, susitarusi su Lietuvos žurnalistų sąjunga. Žurnalistų premiją koordinavo Vacys Rociūnas, gelbstimas Algio Rukšėno. Šios premijos skyrimo būdas dar prašosi išsiskirti žavimui.

Kultūros tarybą pasiekia tai priekiaštai, tai pasiteiravimai, kodėl nustota skirti mokslo literatūros premiją. Iš tikrųjų ji tebėra skiriama, tik ne kiekveneriais metais, o kas trečiaisiais. Ji bus skiriama kaip tik šiais, 1988 metais, už 1986-1988 išleistas veikalus arba už bet kada parašytus rankraščius.

Viktoras Mariūnas

Ašutiniai Antano Gustaičio satyros nėriniai

VYTAUTAS A. JONYNAS

„Niekio nėra keblesnio“, pareiškė nebeprisimenu kas (berods Woody Allen), „nieko nėra nedėkingesnio, kaip supažindinti skaitytojus su humoristikos knyga“. Ir būtent dėl dviejų priežasčių. Arba tenka apie tą knygą kalbėti šamojingai ir tuo pačiu konkuruoti su autorium; ir tada neišvengiamai pralaimima. Arba pasimetama to humoro atpasakojime savais žodžiais, savo „žodžių mutiniu“, kaip saktų Antanas Gustaitis, ir tada nugarmama į nuobodybės lūnus.

Bet tai dar ne galas pasakėlės. Humoras trapi, greit peržydingi gele. Ne visi žmonės vienodai jam jautrūs, imlūs. Kiti visai jo nepagauna, kaip kad yra žmonių be klausos. Juk esama netgi tautinio humoro įvairių. Vienoks — garsusis, ne visiems įveikiamas, britų humoras, kitoks — žydu, „juokas pro ašaras“. Galbūt todėl yra beveik neišvengiama, ėmus kalbėti apie humoristinį veikalą, ilgokai patryptų priemenė, išsiaiškinant, kas laikytina humoru ir kuo pakylėjęs nuo banalios publicistikos, kuo savitas aptariamojo autoriaus šamojus. O kadangi daugeliui humoras lieka antraruše, „nepilnamete“ grožinės literatūros atšaka — nelyginant riešuto kevalas, plūduriojas šalimais didingo lyrikos kreiserio — niekad ne pro šalį priminti, kokį neįkainojamą vaidmenį suvaidina to žanro puoselėtojai savo tautos literatūros kokybiškam kilime aukštyn.

Teisybę pasakius, kova už pilną šio žanro reabilitaciją galbūt niekad nesibaigia. Mūsų raštijos humoristika dar labai netvirtų šaknų daigas. Dažnai aiškinamės tuo, kad šaipūniškumas, groteskas, bufonerija, ir iš viso skepsio nudažytas žvilgis į pasaulį, svetimi iš esmės lyriškai, lėpapedi lietuvių prigimčiai. Gal kiek ir esama čia tiesos, nors, jei tikėt Guenther Grass'o liudijimu, toks Heinrich Heine toli gražu nėra įkandamas darbščiam, rimties ir susiklausymo pilnam vokiečiui. Taip jo (Heinės) sarkazmo ir subtilios ironijos bei liūdesio samplaika svetimai ir nepakenčiama germanui.

Dingojas taip pat kartais, kad humoristika tarp būtina demokratija, spaudos laisvė, galėjimas reikšti savo mintis nesigriebiant ezipinės šnekos. Išėitu, kad totalitarizmo gūdomoj vargštą ar vargė žmonės turėtų ypač palankiai pasitikti demokratinius kraštus kultivuotą humoristiką. Deja, taip nėra. Vėlgi tenka pripažinti, kad humoro patrauklu-

* Žodis, tartas Bostone 1988 m. balandžio mėn. 10 d. per Tautodailės instituto surengtą Antanui Gustaičiui pagerbti popietę

ma, priimtinumą nustato visokiausia spaudos manipuliacija; taip pat amžiaus grupė.

Vis tai dalykai, apie kuriuos būtų miela šnekėt, jei būtų laiko. Užtat skubėkim pasidžiaugt, kad mes išėivijoj nesam, kaip saktų laureatas, „šuns vėdarai“, kad sugebam paskirti stambiausią literatūrinę premiją už humora, ir ne bet kam, bet pačiam brandžiausiam šio žanro puoselėtoju Antanui Gustaičiui. Suteikta jinai už naujausią (penktąją) jo rinkinį — *Pakelėje i pažadėtąją žemę*, bet kaip yra paprastai Lietuvos Bendruomenės Literatūros premijos atveju, ja apvainikuojama tuo pačiu visa poeto kūryba, sukurta per trisdešimt su viršum (vargo) metų.

Gustaitis neabejotinai yra jos nusipelnęs. Bet vargu ar sumeluotumėm pasakę, kad širdies gilumoj jis tokio pripažinimo tikėjosi ir laukė. Bent tokias nedoras mintis verčia išskaityti jo eilėraštis „Dangaus dovana“. Kaip žinot, jame kūrėjas skundžiasi Pasaulio Tėčiui, kad jis jam pagailėjęs garbės, pjedestalo ir palikęs pliką. Nėra ką bekalbėt, eilėraštis puikus, žaismingas, ir užbaigiamas efektingu „pauant“ (anglofonai saktų „punch line“, nors šiuo atveju geriau tiktų teniso terminas „smash“). Bet nežiūrnt viso to, esama kažko, kaip sakiau, nepadoraus tame poeto maldavime. Kažkokio komplekso. Kaip bebūtų, Antanas Gustaitis yra juk jau buvęs apdovanotas literatūrine premija 1966 metais už *Ir atskrido juodas varnas*. Ant ra vertus, nors yra teigiama, kad autorius ilgai nepasitikejęs savo jėgomis, faktas lieka faktu, kad jis buvo kritiku, skaitytojų ir literatūros vakarų publikos mėgiamas ir gerbiamas. Faktiniai, jei kada, mano manymu, Gustaitis buvo nuskriaustas (kaip nuskriausta buvo išėivijos literatūra), tai nebent tada, kai jam neteko patekti į išsamios išėivijos literatūros istorijos anglų kalba — Rimvydo Šilbajorio *Perfection of Exile* — puslapius.

Ir tas jo aplenkimas juo labiau paradoksalus, kad visų pirma esama šiame leidinyje kur kas silpnesnių rašytojų už Gustaitį, o antra todėl, kad rasit egziles gyvenimo absurdiškumą ir groteską bei kūrėjo skaidrinimasis per kančią kaip tik efektingiausiai praskamba Gustaičio posmuose. Bent kur kas paveikliau, negu, sakysim, daugely išėivijos prozininkų kūrinij. Ta prasme Antano Gustaičio ironiškos eilės buvo išėivijos skaitytoju mitybos papildymu, vitaminais, padedančiais atstatyti vadinamąją metabolizmą pusiausvyrą.

Ne visada tas dalykas buvo recenzentų ar paprastų skaitytojų pastebimas ir pabrėžiamas. Pernelyg regėjosi iš pradžių, kad poetas operuoja smulkia kasdienybės kronika, pašiepdamas naujakurių materialistinių gėrybių geidulį Geltonojo Velnio šalyje ir „veiksnių“ nevalyvumą, godumą bei veidmainiškumą. Kitus pykino jo „palaidas liežuvis“, užuominos į seksą.

Truputį nelaukta, bet panašiai pasitinka net ir dabar Lietuvoj jo išleista rinktinė *Pasiglostymo palaima* tenykštis recenzentas Vladas Šimkus. Recenzijoje, pava-

Antanui Gustaičiui buvo paskirta 1987 metų Lietuvos Bendruomenės Literatūros premija už eilėraščių rinkinį „Pakelėje i pažadėtąją žemę“. 3,000 dol. Literatūros premijos mecenatas — JAV LB Krašto valdyba.

Nuotrauka Vytauto Maželio

dintoj „Ištikimybė juokdario kepurei“, jis rašo šių metų *Pergalės* Nr. 1: „...Tačiau nereiktų pamiršti, kad autorius ligi galo ištikimas savo pasirinktam žanrui. Be juokdario kepurės jis į sceną neina, o prajukinti publiką — prajukinti bet kokia kaina (mūsų pabrakta) — juokdario pašaukimas ir garbės reikalas“.

Nelengva suprasti, kas pasakino Vladą Šimkų, tarp kitko kultivavusį vienu metu humoristiką, pasisakyti taip kategoriškai ir atšakiai. Jau seniai išėivijoj šie priekiaštai nebėtaimai. Juo labiau, kad jauniausioji karta ne visada pagauna gimtosios kalbos niuansus, potekusių talpa. Nudilgina ir kiti dalykai. Bet kaip atgrasios beatrodytų kai kurioms grupėms, sakysim, feministėms radikalėms, kai kurios Gustaičio posmų atskilos, niekas nesileidžia į vapaliojimus, kad Gustaitis neišsiverčiaš be juokdario maukslės. Pernelyg akimajausi Gustaičio išradinėjimas, sugebėjimas pažvelgti nelauktu kampu į buitį, pernelyg akivaizdus taip pat jo žodžio vartojimas, poetiška dovana įvairuot strofiką, nustatyt ritmą, toną, žodžių spalvą, operuoti aliuzijom bei užmaskuotomis citomis. Visa tai neturi nieko bendro su prijaukintų partinių poetų talaluškėmis, kada tikrai bandoma išpėšt iš publikos juoka su gyva mėsa.

Vlodo Šimkaus pertempimą tektų galbūt aiškintis paprasčiausiu išėivijos rašytoju gyvenimo sąlygų nepažinimu. Nežinomu, kad „Gustaičio poezijos

rinkiniai gimsta sunkiai ir skausmingai, tiesiog su komplikacijom“, kaip liudija Stasys Santvaras savo „Impresionistiniuose paveiksluose. Pluošte įspūdžių apie senus draugus“ (*Trečioji Pradalė*). Literatūros metraštis, 1966), kur rašoma: „...Kūrybinės kančios, kūrybinio skrupulingumo ir sąžiningumo Antanas ir dabar nėra praradęs. Vis dar aišku, kad jo eilėraščiai nėra pakankamai išbaigti ir išdailinti“.

Tenka paminėti, kad Vladas Šimkus prieštarauja recenzijoje sau pačiam, nes praminęs Gustaitį „juokdariu“, jis beveik čia pat pripažįsta, jog tas „klounas“ yra sukūręs „tobulų, tiesiog chrestomatinių satyros pavyzdžių“, ir net siūlo, kad „kas nors iš literatūros teoretikų parašytų išsąstiją, sakysim, apie vieną jų — „Nekrologą gimtojo kaimo gaideliui““.

Savaime aišku, dar didesniu prašovimu pro šalį pasimato Vlodo Šimkaus suteikiama Gustaičiui atestacija, susipažinus su premijuotu *Pakelėje i pažadėtąją žemę* rinkiniu. Kaip minėjom, tai penktoji Gustaičio eilių knyga ir lengva atsptėti, kad aptiksim jo santyki su būtim tam tikrų pokyčių. Tai atspėjama iš antrinių antraščių. *Ko liūdi, putinėli?* buvo pramintas „eleginėmis satyromis“. *Pakelėje* vadinamas satyrinėm elegijom. Niuauselis ne iš lengvai pastebimų, bet esama raidos, slinkties. Vienas bruožas Gustaičio poezijoj tačiau lieka pastovus, nekintantis. Būtent, kad nejausti jo laikysenoj autohagiografijos, atseit pabrėžimo savo pranašumo, neklaidingumo, grožėjimosi savimi: veizėkit, žmonės,

koks aš didelis, gaivališkas, melancholiškas! Priešingai, jei ieškoti išskirtinės Gustaičio kaipo satyriko savybės, ja tektų pripažinti autoironijos, savišaipos dovana. O kas yra mažiau estra-diško, cirkiško, klouniško, kaip tas sugebėjimas juoktis iš savęs? Vien žmogaus, apdovanotas natūralia humoro dovana, tai sugeba.

Juoktis iš savės nereiškia save žemint, menkint. Ne, autoironija parodoma, jog nesipuikuojama, neriečiama nosies, bet laikoma save vienodai klystančiu, vienodai pakeliančiu gyvenimo nuoskaudas, kaip ir kiti likimo broliai, besiturseną tragikomiškoj šioj ašarų pakalnėj. Tai Terencijaus: „Homo sum; humani nihil a me alienum puto“. Kaip būdingas Gustaičiui tas prisitaikymas sau artimo silpnybių, patiriam vėl iš Stasio Santvaro atsiminimų. Pasirodo, Gustaitis vadina, bent vienu metu vadino, savo satyrinius ir humoristinius eilėraščius „ašutinais“, kildindamas tą terminą iš žodžio „aš“. Visų ydų bei nedorybių herojum visur matydavęs save. Terminas, sakytai, puikiai nukaltas, nes esama žodžio žaismo, aliuzijos į „griešno kuno“ marinimą, peršėjimą į t.t.

Nors Gustaitis retai kada praskikalsta tiesioginiu moraliu skaldymu, pamokslavimu, jis kaip kiekvienas humoristas yra savo dvasios gelmėj moralistas. Satyros vytelės negriebia tasai, kuris viskam abejingas. Vien kai ilgimasi kažko švaraus, tauraus, imama čaizyt, kas supuve, sutrešė. Bet gal ne tiek piktinimasis savo tautiečių sumaterialėjimu ar jų vadų tariamom nedorybėm, kiek pasidygėjimas „išėjusių negrįžt“ sušunėjimu, prisiauk pamiršimu, dvasios paliegimu, sudaro Antano Gustaičio satyrų tikrają šerdį. Niekada Gustaičio humoras nėra buvęs agresyvus, pagiežingas ar nukreiptas „ad hominem“, kaip sakoma yra buvę Heinės atveju. Laiko tėkmėj jis dar labiau švelnėja. Jį vis labiau persmelkia dingstis, kad iš esmės daug kas gyvenime tėra vien „raudonom dulkėm“, kaip sako budistai, daug kas šviečia apgaullinga šviesa: turtai, garbė, moterys... Ši savimonė, kad galbūt visas mūsų gyvenimas tėra vien didžiulė haliucinacija, anaipolt neskatinama, bet veikia apgina Gustaitį nuo vienadienio, proginijų ketureilių ar šiaip steriliųjų kalambūry. Panašiai kaip rinkiny *Ko liūdi, putinėli?*, tik dar pabrėžtiniau, praskamba *Pakelėje i pažadėtąją žemę* tavaruojančios prieš akis finišo juostelės motyvas.

„Kad rašytojo akys būtų žvalios“, rašė Georges Darion, „jos turi būti sausos“. Gustaičio posmuos nėra ašarojimo. Daugijų daugiausia ten sutramdyta emocija, išreiškijama atodūsiu, jog senstama, vienišėjama, šnekamasi su savim. Kad vis labiau pasimetama butyje, kurioj visas taip susiklaipje, reliatyvu, neaišku, kad net daros baugu. Senatvė nevienuodai veikia žmones. Vienus suraizgo, it mumijas, prisiminimų raiščiais kokonan, kitus pavertčia gizekliais ir užmūrija blaivioj, bet karčioj vienatvėj, tretiems atima ne tiek tikėjimą gyvenimu bei žmogum, kiek iliuziją, kad jis turi iš viso kokią

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Premijų šventės tradicija • JAV Lietuvos Bendruomenės 1987 metų Literatūros premijos laureatas Antanas Gustaitis ir premijuotoji kūryba • JAV LB Kultūros tarybos premijų laureatai: Petras Maželis, Žilevičiaus-Kreivėno muzikologijos archyvas, Ada Sutkuvienė, Pranas Garšva, „Laisvės žiburio“ radijas • Aštuntoji JAV LB Kultūros tarybos Premijų šventė Los Angeles

Petras Maželis — laureatas likimo galioje

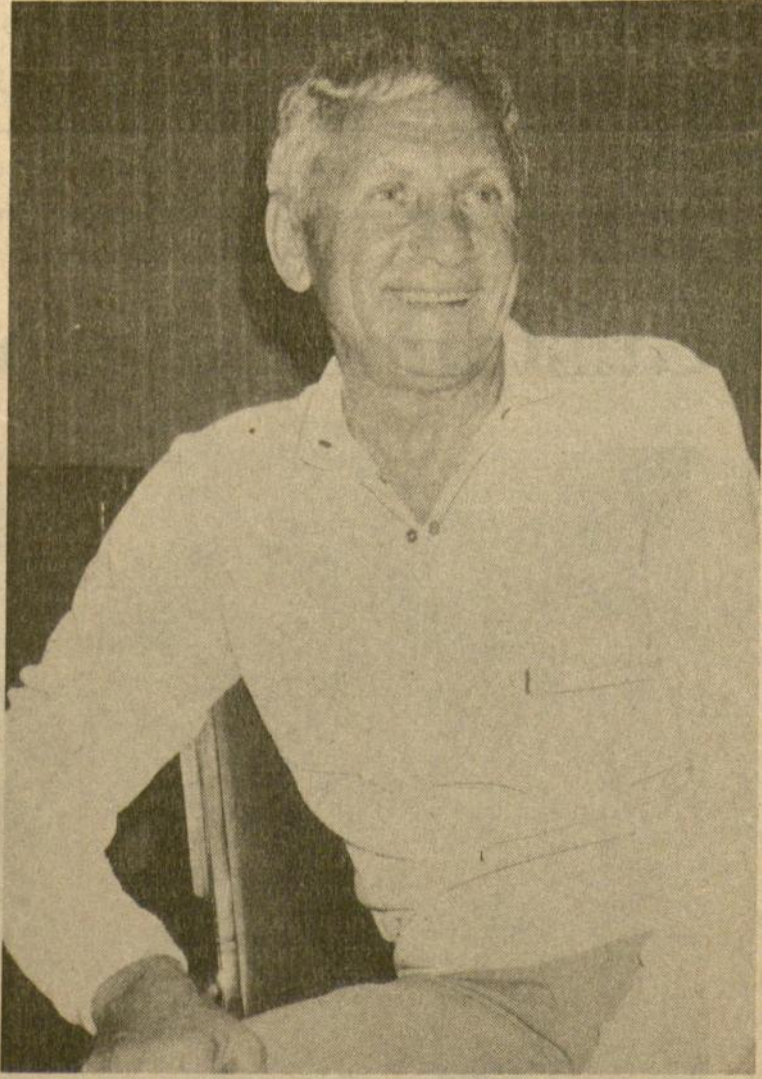
AURELIJA BALAŠAITIENĖ

Prieš keletą metų aplankiusi Petrą Maželį dar jo Clevelando gyvenvietėje, pastebėjau jo jaukiame bute didoką skaičių nežinomo dailininko paveikslų. Tik po ilgoko pokalbio paaiškėjo, kad tai jo paties kūryba. Akį ypač patraukė žalsvai melsvomis spalvomis nutapytas vienuolis — tai esąs Petro Maželio išvaizduojamas operos „Likimo galia“ veikėjas... Šiandieną, sveikinant jį LB Kultūros tarybos premijos gavimo proga, nenoromis tenka susimąstyti ties likimo galios jėga, kuri jį ir mus visus per karo audras ir benamių odiseją atvedė į gyvenimą laisvėje, tuo pačiu mus įpareigodama joje pateisinti mūsų egzistenciją, tėvynės ilgesio šešėlyje sukaupiant visas savo jėgas, talentus ir aspiracijas, kad nuo tautos kamieno atskilusi šaka išliktų gyva. Nespasitenkiant vien gyvybės išlaikymu, kovoje už Lietuvos laisvę taip pat reikia auginti dvasines jėgas, kuriuos, kaip tie lietuviško ažuolo šaknų syvai, visapusiai stiprintų lietuviška visuomenė, paveikiant jos protą, jausmus ir patenkinant jos estetinius reikalavimus. Vienas iš tų elementų yra teatras, kuriam reikalavimai yra nepaprastai dideli, daug komplikotesni negu vien šokiui ar dainai, nes teatre yra gyvas žmogus — individas-aktorius, kuris specialiaime dekoraciniame fone savo gimtąja kalba išsako dramaturgų mintis, išgyvena veikėjų nuotaikas ir jas perteikia žiūrovams. Išeivijoje teatras išgyveno savo veiklos bangavimą: nuosmūki, iškilimą ir stabilizavimąsi. Petras Maželis yra vienas iš tų teatro darbuotojų, kuris visą savo gyvenimą buvo jame aktyvus, susipažinęs su visais teatro meno reikalavimais, t.y. režisūra, vaidyba, šokiu, daina, ir, kas svarbiausia, teatro technišku apipavidalinimu, be kurio joks dramatos veiklas negali išieiti į sceną.

Petras Maželis, gimęs 1915 metų spalio 21 dieną Utenoje, iš pat jaunystės rodė palinkimą į meną, kol pagaliau išryškėjo toji šaka, į kurią jis sudėjo visus savo gabumus ir jėgas. Baigęs gimnaziją, įstojo į Dotnuvos Žemės ūkio akademiją... ir netrukus savarankiškai įstojo į Lietuvos kariuomenės auto rinktinę. Vadovybė greitai pastebėjo jo meniškumą polinkius. Jis buvo pakviestas dirbti kariuomenės radijo valandėleje ir tuo pačiu metu pradėjo piešti šaržus *Kario* žurnalui. Kilus projektui sudaryti reprezentacinį karių chorą, dėmesys buvo atkreiptas į Maželio balsą ir netrukus jam buvo pasiūlyta stoti į Kauno muzikos konservatoriją.

Atkėlus imigrantams vartus į Ameriką, Petras Maželis atvyko į Clevelandą. Nors ir ilgas metus dirbo fabrike, tačiau visą laisvalaikį pašventė Clevelando „Vaidilos“ teatrui, sukurdamas nepamirštamus pastatymus su jo paties pagamintomis dekoracijomis. Taip maloniai vis dar teatro mylėtojai prisimena „Atžalyną“, „Brandos atestatą“, „Penkis stulpus turgaus aikštėje“.

Prasidėjus ekonominei krizei, Petras Maželis prarado savo darbą fabrike, tačiau vėliau su šypsena veide tarė: „Tai tikra laimė nelaimėje“. Jam per pažintį pavyko gauti darbą didelėje Higbee bendrovėje kaip „specialiems įvykiams dekoratoriui“. Iškart kiek nepasitikėjo savimi, tačiau, sukūręs pirmą „Ohiorą“, jis ir vėl likimo buvo atvestas į didelės sėkmės kelią. Jis kūrė madų parodas, kurios savo dekoracijomis ir stiliumi priminė Broadway pastatymus, statė įvairiomis temomis parodų paviljonus, paruošinėjo privačias rezidencijas nepaprastai įvykiams. „Visa tai galėjau padaryti tik savo patirties Lietuvoje ir trem-

Petras Maželis — JAV LB Kultūros tarybos 1987 metų Teatro premijos laureatas. 1,000 dol. Teatro premijos mecenatas yra Lietuvių Fondas.

burgo operetėse. Pagrindinio vaidmens taip pat nereikėjo ilgai laukti, ir jis „Lengvoje kavalerijoje“ atliko pagrindinį vaidmenį, o „Širdyje ir rankoje“ — pirmą solo. Su pabėgėlių mase atsידūręs Vokietijoje, bėgantis nuo raudonojo tvano, Petras Maželis apsigyveno Kasselio tremtinių stovykloje, kurioje jis isteigė ilgus metus su dideliu pasisekimu britų kariuomenės dalinius linksminusių tautinių šokių grupę ir „Laisvės“ baleto studiją. Augsburgu lietuviams nutarus pastatyti Coppelijos baleto, Maželis buvo pakviestas atlikti senio Coppelijos vaidmenį, kurį jis interpretavo Nasvytytės išraiškos šokio stiliumi.

Tremtinių stovyklose teatrai išgyveno tikrą žydėjimo laikotarpį, bet ne vien aktoriai buvo reikalingi. Čia Petro Maželio patirtis dekoracijų eskizų kūrime turėjo nepaprastai didelę reikšmę. Taip pat buvo reikalingas didelis išradimumas, stokojant dekoracijoms reikalingų medžiagų ir dažų, prieinamų profesiniams taikos meno teatrams. Ypačiai buvo vykęs jo inscenizuotas Anderseno „Mergaitė su degtukais“ spektaklis, su dideliu pasisekimu aplankęs įvairias lietuvių tremtinių stovyklas.

Staugmena naujam Gustaičio rinkinyje yra tai, kad jis piešia gyvenimo saulėlydžio pazarus jautriai ir niuansuotai. Jis išvelgia senatvėje ir „kvarksinčią kaip vištą širdį krūtineje“, ir nesiliaujančią slogių sapnų bei nemigo kankynę, ir vaikystės prisiminimų skaudulį, ir sąžinės griekšėjimą, prisiminus mylėtas, gal nuskriaustas, moteris. Daug nelauktų spalvų tose vaizdų sandūrose, bet Gustaitis traktuoją tas temas, — kai kurias nepras-tas mūsų lyrikoje (pvz., eilėraštis „Rudens nakties nemigoje“) — tvirtai, aistriai. Nesuklupdamas.

Yra sakoma, kad viskas gyvenime be galo groteskiška ir karikatūriška, tereikia vien pažvelgti iš tinkamo taško. Tą išradin-gumą, pramanumą žvilgterti ir buitį iš skirtingo stebėjimo taško, Gustaitis parodo dviejuose eilė-raščiuose: „Pirmasis naujagimio randėvu su pasauliu“ ir „Vėlių suolelyje“. Pirmajam pokštaujama apie tai, kaip kvailai priva-lėtų atrodyt naujagimiu tėvai ir mūsų pasaulis. Antrajam, paremtam šauniu posakiu „Po mūsų nors ir tvanas“, kaip juo-kingai turėtų atrodyti, stebima iš vėlių suolelio, į šipulius lekianti

tyje dėka“, kukliai pažymi Petras, ypač prisimindamas „stažą“ metus su Dobužinskiu. Ne vien Clevelande dirbo Petras Maželis. Jo asmenyje radome talentingą ir darbštų režisierių, režisavusį net dvi Chicagoje pas-tatytas operas („Daną“ ir „Likimo galia“) bei „Dainavos“ muzikinius veikalus („Čičinska“ ir „Emilija Platerytė“). Taip pat Clevelando Šv. Kazimiero lituanistinėje mokykloje, greičiausiai su mintimi paruošti būsimus jaunus aktorius, jis dėstė dailiojo skaitymo meną. Atėjus laikui pasitraukti į poilsį, Petras Maželis 1984 metų balandžio mėnesį išvyko nuolatiniame apsi-gyvenimui į Los Angeles miestą, prieš tai dar pastatydamas Algio Rukšeno politinę satyrą „Posėdis pragare“. Atykęs į naują lietu-

Ašutiniai Antano Gustaičio satyros nėriniai

(Atkelta iš 1 psl.)

prasmę. Savišaipos dovana leidžia Gustaičiui savaip surašyti bemolius ir diezus šiame senatvės gaidų lape.

Staugmena naujam Gustaičio rinkinyje yra tai, kad jis piešia gyvenimo saulėlydžio pazarus jautriai ir niuansuotai. Jis išvelgia senatvėje ir „kvarksinčią kaip vištą širdį krūtineje“, ir nesiliaujančią slogių sapnų bei nemigo kankynę, ir vaikystės prisiminimų skaudulį, ir sąžinės griekšėjimą, prisiminus mylėtas, gal nuskriaustas, moteris. Daug nelauktų spalvų tose vaizdų sandūrose, bet Gustaitis traktuoją tas temas, — kai kurias nepras-tas mūsų lyrikoje (pvz., eilėraštis „Rudens nakties nemigoje“) — tvirtai, aistriai. Nesuklupdamas.

Yra sakoma, kad viskas gyvenime be galo groteskiška ir karikatūriška, tereikia vien pažvelgti iš tinkamo taško. Tą išradin-gumą, pramanumą žvilgterti ir buitį iš skirtingo stebėjimo taško, Gustaitis parodo dviejuose eilė-raščiuose: „Pirmasis naujagimio randėvu su pasauliu“ ir „Vėlių suolelyje“. Pirmajam pokštaujama apie tai, kaip kvailai priva-lėtų atrodyt naujagimiu tėvai ir mūsų pasaulis. Antrajam, paremtam šauniu posakiu „Po mūsų nors ir tvanas“, kaip juo-kingai turėtų atrodyti, stebima iš vėlių suolelio, į šipulius lekianti

vių kolonija, jis ir vėl surado savo sritį, savo jėgas ir talentą pašvėsdamas Los Angeles Dramos sambūriui, su kuriuo pastatė Algirdo Landsbergio „Onos veidą“ ir buvo pakviestas į Mergučio vakarą Chicagoje. Vėliausias ir bene pats stambiausias bei daugiausia kartų pasirodęs yra Petro Maželio režisuotas ir pastatytas Vinco Mykolaičio-Putino „Valdovas“, jau apkeliavęs lietuvius New Yorke, Bostone, Clevelande, Chicagoje, San Francisco, be dviejų pastatymų „Angelų“ mieste. Tolimesnis „Valdovo“ spektaklis įvyks Kanadoje šių metų birželio 25 dieną PLB Kultūros kongreso proga. Sunku būtų surašyti visa tai, kuo dabar užsiima Petras Maželis, būdamas nuolatiniame „parengties“ būklėje tarp įvairių meninių pasirodymų, Dramos sambūrio sukaktuvinio pokylio ir meninio vadovo pareigų su populiariuoju Los Angeles vyrų kvartetu. Iš paties laureato teko patirti, trumpai pasikalbėjus telefonu, kad šiuo metu jau ruošiamasi naujai premjerai: Anatolijaus Kairio „Krikšto vanduo“ pastatymui, kuris įvyks 1988 m. gruodžio mėn. 10 ir 11 d. Chicagoje.

Ir taip likimo galia atvedė Petrą Maželį į teatro laureatų eiles. Kasmet, paskelbus JAV LB Kultūros tarybos premijų laureatus, spaudoje pasirodo įvairūs nuomonių skirtumai ir kritika, kas yra sveikas laisvėje gyvenančių visuomenės reiškinys ir privilegija. Tačiau taip pat tenka džiaugtis, kad 1987 metų Teatro premija yra paskirta asmeniui ne už kažkokius „ilgamečio darbo“ įnašities nuopelnus, bet už konkretų darbą *dabar*. Ypač džiugu pažymėti, kad Petriui Maželiui ne tik pavyko šutelkti talentingų aktorių grupę, bet įtraukti labai jaunus žmones, juos prilaikyti ir juose idiegti teatro meilės jausmus. Ir už tai jam tenka atskira padėka. Taigi, likimo galios atvestas į laisvą pasaulį, Petras Maželis pilnai pateisina savo egzistenciją, kaip stiprus tautinei kultūrai išpareigojimo ženkle kuriantis ir gyvenantis asmuo. Linkime jam dar daug sėkmingų ir kūrybingų metų.

Juozas Žilevičius (1891 - 1985)

Juozas Kreivėnas (1912 - 1987)

Žilevičiaus - Kreivėno muzikologijos archyvui buvo paskirta JAV LB Kultūros tarybos 1987 metų Muzikos premija. 1,000 dol. Muzikos premijos mecenatas yra Lietuvių Fondas.

Žilevičiaus — Kreivėno muzikologijos archyvas

KAZYS SKAISGIRYS

Praėjusiais metais gerų pažinčių dėka patekau į JAV LB Kultūros tarybos muzikinės premijos vertinimo komisiją. Buvo didelė garbė, tarantis su blondine ir brunete, kelių šventųjų akivaizdoje, paskirti premiją Faustui Stroliai. Tos akimirkos laukiau ir šiemet. Jau buvau numatęs rimtą kandidatą premijai — dainininką Algirdą Bražį. Pagal mano muzikinius įsitikinimus, premija vieną kartą turėtų gauti dainininkas, vieną kartą Amerikoje gimęs lietuvis ir kada nors garsi moteris instrumentalistė. Iki šiol premijas gavę tik vyrai dirigantai ir kompozitoriai.

Zirzia tolikalbis. Kultūros tarybos pirmininkė Ingrida Bublėnė. Ramus džiaugsmas. Manau, kad jau kviečia į premijos vertinimo komisiją. Mano nustebimui, ji praneša, kad premija jau paskirta. Paskirta ne gyvam asmeniui, bet Žilevičiaus — Kreivėno Lietuvių muzikologijos archyvui, prisimenant pernai mirusį muzikologą Juozą Kreivėną. Premijai šventė bus Angelų mieste, Kalifornijoje.

Juozas Žilevičius savo archyvą pradėjo rinkti 1920 metais. 1929 metais Žilevičius atvyko į JAV ir gyvendamas Elizabeth, New Jersey, tęsė muzikinės medžiagos rinkimo darbą. Išėjęs pensjon 1960 metais su savo archyvu atkeliavo į Chicago ir čia įsikūrė Tėvų žėjūtų patalpose. Nusilpus regėjimui, Žilevičius savo archyvą pervedė direktorių tarybai ir išvyko senatvės dienas praleisti pas dukterį į Baltimorę. Greitai atsidadė senelių prieglaudoje, kur ir mirė 1985 m. rugpjūčio mėn. 5 d.

Juozas Kreivėnas muzikinę medžiagą rinko jau Lietuvoje, po to Vokietijoje ir ypačiai čia — Amerikoje. Jausdamas ateinančią senatvę ir susidūręs su ligomis, visą savo muzikinį turą

legaliai perdavė Lituanistikos tyrimo ir studijų centrui Chicagoje.

Kadangi abu archyvai buvo vienoje vietoje — Jaunimo centre, iškilo reikalas juos sujungti. Tai ir buvo atlikta 1986 m. liepos mėn. 22 d., sujungiant abu archyvus ir pavadinant juos Žilevičiaus — Kreivėno Lietuvių muzikologijos archyvu. Teisiškai archyvas priklauso Lituanistikos tyrimo ir studijų centrui. Bet kokios aukos ir kitos pajamos perduodamos Tyrimo ir studijų centrui, o išlaidos apmokamos Tyrimo ir studijų centro išdininkės čekiais. Gera sistema. Nekyla pagunda išieškoti pinigų. Net ir neįmanoma būtų tai padaryti. Archyvas yra dideliame kambaryje po Tėvų žėjūtų koplyčia. Geografiškai tai dar būtų žėjūtų rajonas, bet administraciškai — Jaunimo centro. Nuomą už patalpas, šilimą ir šviesą apmoka Kristanavičiaus fondas, kurio siekla yra kun. Vaclovas Gutauskas. Tik tai kava ir arbata reikia turėti sava. Telefono neturime; jo ir nereikia. Neseniai Vincas ir Regina Vaitkevičiai, ilgamečiai Chicago Lietuvos operos dainininkai, padovanojo archyvui pianiną, kuris yra tikrai geras ir daug vertesnis už keletą Jaunimo centro antrame aukšte esančių ir pasigailėjimo maldaujančių instrumentų.

Po Juozo Kreivėno mirties iš jo šeimos buvo gautas dailininko Juozo Pautieniaus tapytas Kreivėno portretas. Archyvo sienų plotas yra gana ribotas. Bet koki didesnį paveikslą iškabinti nėra vietos. Čia talkon atėjo fotografas Jonas Tamulaitis, aiškiai fotografavęs Kreivėno portretą, išlaikant dailininko spalvas ir matmenis sulyginant su esančia Juozo Žilevičiaus nuotrauka. Ir abu Juozai yra iškabinti pietinėje kambario pusėje; vienas arčiau savo gaidų,

kitas arčiau savo. Šiaurinėje pusėje, kiek vieta leido, Kreivėnas palaipsniui puošė archyvą kompozitorių nuotraukomis. Ten matyti Naujalis, Sasnauskas ir Petruskas; Čiurlionis, Šimkus ir Gruodis; Banaitis, Bacevičius ir Kačinskas; Jakubėnas ir Šimutis. Būdamas šioks toks kovotojas už moterų teises, suradau tris garsenybes, dainavusias Metropolitan arba Milano Scalosje. Taip dabar jau atsirado ir Podėnaitė, ir Kaskas, ir Stoška. Nuotraukų yra šimtai, bet trūksta vietos joms pakabinti.

Rusų valdomoje Lietuvoje gerų norų lietuviai, norėdami išspaugoti muzikines vertybes, mėgino prikabinti prof. Juozą Žilevičių perduoti jo surinktą muzikinį turą Lietuvai. Tačiau Žilevičius tai pagundai nepasidavė. Nepasidavė tai vilionei ir Juozas Kreivėnas. Tokiu būdu mes čia turime didžiausią ir vertingiausią lietuviškos muzikologijos rinkinį emigracijoje.

Šiuo metu archyve darbuojasi trys asmenys: Kazys Skaisgirys, Juozas Sodaitis ir Loretta Venclauskienė. Talkina Emilija Sakaduskienė. Loretta Venclauskienė ruošia knygą apie Vlodo Jakubėno muzikinę žurnalistiką, gyvenimą ir kūrybą; Juozas Sodaitis baigia rūšiuoti Juozo Žilevičiaus laiškus, straipsnius, nuotraukas ir kitą medžiagą; Kazys Skaisgirys, kuris Žilevičiaus archyve pradėjo dirbti 1981 metais, baigia paruošti *Lietuvių dienų* žurnalo muzikinę bibliografiją. 1950-1987 metų žurnalo rinkiniuose yra beveik tūkstantis nuotraukų ir aprašymų iš lietuvių emigracijos muzikinio gyvenimo. Turint šią rodyklę, bus galima tuojau pat be jokio kompiuterio surasti norimo choro, dainininko, dirigento ar smuikininko nuotrauką. Visi trys darbuotojai įdedame per metus 750 darbo valandų. Pažanga lėta, bet pastebima. Normaliai archyve turėtų dirbti pilną laiką apmokamas muzikologas, ir darbo pilnai užtektų. Kun. Vaclovas Gutauskas mano, kad tokia valanda vieną dieną ateis.

(O kai jau poneliu virtau, Ir aš ją tėvui nuskutau).

„Atsiminimai“, manding, yra turbūt pats vientisusias, brandžiausias eilėraščių naujagame rinkinyje. Jis parodo tarimam „publikos jukintojui“ talentą visai naujoi šviesoj, kaip itin jautrią ir mašią asmenybę. Retai kada pauzių kalba tokia išraiški, žodis taip kondensuotas, retai kada baigminis akordas taip išradingas ir paveiklus:

Atsimenu mergelę klėty...
Kara, marai... Visi tai žino.
Kai pamąstai, geriau tylėti,
Užliet vaizdus lašeliais džiūno
Ir juos užmiršti negyvai,
Tarytum žemėj nebuvai,

Kol po skausmingos patirties
Nebus gimimo, nei mirties.

Retai kada poeto rezignacija, jo egzistencialinė filosofija skaidytų jį taip nuogos, bet kartu taip artimos ir savos. Nes šiuose posmuose išsakoma visos kartos gal net kelių kartų išėivijos (bet ar jos vienos?) akistata su gyvenimo beprasmybe. Ir tos nevil-ties šešėlis užgožia kažkaip visą rinkinį, taip ji kontrastinga įprastiniam Gustaičio šaipymuisi iš Kaulėtosios. Ta prasme atsvara šiam eilėraščiui būtų žaismingas, lakios vaizduotės eilėraštis — „Stovint ant slenksčio“.

Šia proga norėsi padaryti dvi

pastabas. Ne kitaip kaip vadavimusi iš depresinių nuotaikų norėtus pripažinti rinkinio ciklą, pavadintą „Pagraudenimui ir pasigraudinimui bičiuliams“ vardu. Nebando Gustaitis jame piešti savo bičiulių portretus, kaip tai darė *Saulės šermyse*. Veikiau tai jo padėkos pareiškimai ji guodusiems ir jam padėjusiems. Kokių nagingumą Antanas Gustaitis sugeba išausti iš ploniausių gijų lakią miniatiūrą, galbūt geriausiai parodo dr. Valteriui Vaitkui skirta humoreska, spinuliuojanti šiluma, kaip elektrinė krosnelė.

(Nukelta į 4 psl.)

Ada Sutkuvienė – Dailės premijos laureatė

Antanas Gustaitis

VIKTORIJA MATRANGA

Kaip gali būti, kad rami balta salė gali taip stipriai suvirpėti erdve, dinamika ir įvairiais jausmais? Ados Sutkuvienės ir Zitos Sodeikienės sudėtinė paroda, dabar vykstanti Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje, Chicagoje, taip mirguliuoja gyvenimo paslaptim ir dvasine jėga, kad kantrus ir maštantis žiūrovas šioj parodoj turi ypatingą progą persvarstyti savo paties gyvenimo raidą. Abi dailininkės savoje kūryboje ir tarpusavyje pristato kontradikcijų įtampą ir verčia žiūrovą spręsti komplikotas esmines problemas. Jų jungtinė paroda yra išskirtinis abiejų dailininkių subrandimo ženklas ir Sutkuvienė naujo išraiškos etapo pradžia.

Ada Sutkuvienė, šių metų JAV LB Kultūros tarybos Dailės premijos laureatė, pritenkia mus savo herojiškais kūriniams. Seniai mums pažįstama savo knygu iliustracijomis, scenovaizdžiais, plokštelių viršeliais ir plakatais, dabar ji šviežiai užsiangažavo didelio formato pluoštiniame menui, kuriame vartoja naujas technikas ir vysto naujas temas. Jos „S.O.S.“ ir „Taikos konferencija“ yra stambūs darbai dydžiu ir tematika. Abu jie savaip rodo karo pasekmes. „S.O.S.“ yra stebinančiai emocinis kūrinys. Žmonių ir arklių galvos vaizduoja bėgimą nuo fronto. Raudonom ugnies fone gyvulių panika ir žmonių baimė juos suvienija gyvūnijos ir žmonių broliškumo ženkle, reikalaujama ištrūkti iš pražūties. Sutkuvienė paliko tėvus, brolius ir seseris, būdama 12 metų, bėgo iš Lietuvos su teta šeima ir su žmonem, kurie prisidėjo kelionės metu. Taip susidarė nauja šeima iš desperacijos. Šis autobiografinis darbas virė pasamoneje 40 metų, ir tik po to, Sutkuvienė turėjo laiko ir jėgų išreikšti savo padėką tiems arkliai už šeimos išgelbėjimą. Kaip ji aiškina, „Arkliai nemaziau būdavo bombardavimų ir priešlėktuvinių patrankų traumatuoti, kaip ir mes, tik žmonės galėdavo išsprukti į kokias nors slėptuves, o jie stovėdavo atviram lauke, pergryvendami drebinančius sprogmus, triukšmą ir blykčiojimą... Mes nuo jų priklausėm“. Šis darbas atveria duris komunikacijai. Dailininkė mato, kad žiūrovai būna sąjaukinti ir atskleidžia seniai užslopintus jausmus. Žmonės, kurie panašiai išgyveno karo terora, pasidalina atsiminimais. Šis darbas sumažina jiems širdies skausmą, duoda progos pasidalinti įspūdžiais. „Lietuviai neturėjo laiko išsikabėti. Jie turėjo rūpintis ekonominiu pragyvenimu, ir taip virto nebyliais“.

„Taikos konferencijai“ įkvėpimas Sutkuvienėi atėjo iš jos mokytojos Corita Kent ir ypač jos mirties. Dailininkė Kent buvo veikli taikos judėjime ir pasižymėjo bažnytiniam mene. Jos mirtis, ir aplamai pasaulio padėtis – teroristai, amžinos kovos tarp rasų, klasių, tautybių ir asmenų, Sutkuvienę paveikė pesimistiškai. „Taikos konferencija“ rodo penkių porų rikiuotę beviltiškame posėdyje. Veiduose atsispindi visų nuotaikos – naluomas, idealizmas, nekantumas, pasyvumas. Nesantaika skiria juos kaip upės srovė. Kiekvieniame žmonių sąlytyje vyksta panaši įtampa. „Man kartais atrodo, kad civilizacijos audeklas yra toks plonas, trapus, lengvai plyšta, kad po juo sruvena sunkiai kontroliuojama irracionalioji žmogaus prigimtis, emocijų pasaulis“. Šis liūdnas, iš dalies satyrinis audinys man primena cinišką Joffrey baletų veiklą „The Green Table“, kuriame vaidintojai, dėvėdami kaukes, žaidžia su žmonių gyvybėmis prie

Ada Sutkuvienė – JAV LB Kultūros tarybos 1987 metų Dailės premijos laureatė. 1,000 dol. Dailės premijos mecenatas yra Lietuvos Fondas.

Nuotrauka Jono Tamalauičio

taikos konferencijos stalo.

Sutkuvienės darbuose žmogaus vaidmenį atlieka kaukės ar kaukolės. Jų rolė priklauso nuo žiūrovo nuotaikos. Tos galvos yra tarsi veidrodžiai. Jei pats esi nuliūdęs, tai veidai liūdini, jei susimastęs, tai ir kaukė rami. Kartais sunku spėti, ar tie žmonės pugsyviai, ar tik snaudžia. Sutkuvienės veidai universalūs, nei vyrai, nei moterys, amžius ar tautybė irgi nesvarbu. Individualūs bruožai ir grožis išblėsta. Kreidos baltumo veidai, kaip pantomimos grimas, atstovauja žmonijos lygybei ir išsoka iš ryškaus fono. Pati dailininkė, daug metų talkinusi teatrui ir operai, pripažįsta dramos ir apšvietimo svarbą savo darbuose. Tinkamas apšvietimas ir pristatymas pluoštiniame mene su jungia teatro judesį ir skulptūros tris dimensijas.

Jai patinka apčiuopiamos technikos, mėgsta fiziškai aprepti. Dirbus mozaikoje, keramikoje ir grafikoje, ji dabar išreiškia savo mintis pluošte. Ji sakosi, būdama moteris, ji nepajėgia apvaldyti marmuro ar granito, tai jos skulptūra yra iš siūlų ir medžiagos. Pluoštinė technika išsivystė iš feministinės pažūros ir moteriškų rankdarbių istorija. Moteris visose kultūrose per amžius iš reikalo ir savo pasitenkinimui darė rankdarbius iš siūlų. Siuvinimas, siuvinėjimas, mezgimas, pynimas, audimas – šie menai liko neįvertinti, anoniminiai. Moteris nepasirašydavo, o dažniausiai darbai buvo skirti, ar pavirto, kasdieniškai aplinkai pagražinimais. Feministinės filosofijos paveikta, Sutkuvienė naujai įvertina tų moterų istorinį palikimą ir surado savo meno išraiškos formą, sekdamas orientalinėmis, ypač japonų kimono, siuvinėjimo būdu. Kitas jos meno pavyzdinis šaltinis yra bažnytinis procesijų veļiavos – medžiaga, kuri kabo kaip paveikslas. Čia matyti jos mokytojos Corita Kent įtaka, o taip pat jos pačios ilgų metų patirtis, kuriant bažnytinį meną.

Sutkuvienė vysto pluošto technika, suasmenindama šią medžiagą. Ji perka komerciškai pagamintus ir paspalvintus siūlus ir tada juos suprimityvina,

suprastina. Pirktiniai siūlai jai „yra per tobuli, per daug mechaniški“. Ji atverpia džiuto ar kanapės virves, kartais paspalvina prislopintom žemės spalvomis, ir tada virves vynioja ant nailoninių siūlų. Šias virves privertina prie drobės įvairiais būdais, išgaudama puikius efektus. Dviejuose baltuose kūriniuose, „Vėlių medis“ ir „Lietaus deivės vualis“, prieš kelerius metus darytuose ir dabar išstatytuose Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje, gvildenančiuose lietuvių mitologiją, ji išlaiko gryno baltumo atspalvį. Mistinei temai tai labai tiko, o vėlyvesniuose autobiografiniuose ir politiniuose darbuose jai reikėjo spalvos. Šiuose kūriniuose ir slypi aukščiausias kontradikcijos. Pati dailininkė yra kukli, bet jos darbai drąsūs; ji pati švelni, o darbuose ieško šiurkštumo; jos būdas ramus, darbai šauksmingi.

Sutkuvienė yra penkių vaikų motina. Mažamečių vaikų auginimo laikotarpį ji vadina „akluoju periodu“. „Formuoti jauną žmogų yra didžiausias kūrinys, prieš kurį nublunka menas“. Aišku buvo ir nusivylimų – kaip moteris, studijavusi meną New Yorko Art Students' League ir Pratt Institute, ir produktyviai dirbusi Los Angeles, New Yorko ir Chicagoje, gali visa tai nustumti į šalį? Jos kolega Romas Viesulas ją guodė, patarėdams, kad ir kiekvienas pašalinis darbelis yra vertingas, nes ir dirbdama ji galvos apie meną ir turint savo meno patirtį. Šalia šeimyninių pareigų, ji prisipažįsta ir savo „silpnųbe“ talkininkauti lietuvių visuomeniniame veikime. Dailininkė negalėjo atsikvėpti, kai kokia organizacija prašydavo plakato ar dekoracijų. Savo laisvalaikio „nuotrupose“ ji užsiimdavo „smulkiais, išmetamais darbais“. Po kiek laiko, kai vaikai būdavo mokykloje, ji pradėjo tapyti akvareles, kurios jai davė didesnį pasitenkinimą. Jautėsi atsilikusi mene, grįžo į mokyklą. Ten ji sustiprino žinias, atsinaujino, ir mokytojos teigiamas įvertinimas davė jai pasipirties. Vaikai atima laiką nuo kūrybinių siekimų; bet tuo pačiu metu neišvengiamai teikia kūrybai gėlmę ir tragiskumą.

Kasdien motina vaikščioja ant briaunos tarp gyvenimo smulkmų ir esmės. Šios daugiavaikės motinos darbuose mes matom tą gyvenimo balansą, suartinimą didžiųjų temų ir kasdienybės. Kartus patyrimas ir saldūs džiaugsmai persisunkia jos kūryboje. Savo mene ji stengiasi įprasmiti jaunystės netekimus – tėvynės praradimą, šeimos palikimą. Savo mene ji bando išnarplioti jaunystės kaltės jausmus ir pristatyti savo kartos išgyvenimus pasauliui. Jos darbuose subtiliai jaučiamas užuominas pacifiščių motinų „Motinos prieš karą“ judėjimo bei konfliktus asmeniniuose žmonių ryšiuose. Jos pagarba gamtai išaugo iš Lietuvos liaudies pasaulėjautos, priekuri prisidėjo mūsų technologinio amžiaus ekologinis pajutimas. Apie „S.O.S.“ ji sako, „Šiandien, ypačiai pradėdama suprasti, kad mūsų gyvybė priklauso nuo ekologinio balanso, kad gamtos jėgos mums gyvybiškai svarbios. Su pagarba pažvelgiau į praeitį, į savo draugus žirgus, kurių dėka aplenkėme industrinius miestų kvartalus, svarbius geležinkelio mazgus, pasilikome to svetimo krašto kaimuose ir taip išvengėme subombardavimo, sušaldymo ir koncentracijos stovyklų... Aplamai, karas paveikia ne vien žmones, bet ir visą aplinką. Naikindami vieni kitus, naikiname viską, kas natūralu, kas palaiko mūsų gyvybę“.

Tokie spalvingi kūriniai, kaip Sutkuvienės „S.O.S.“ ir „Taikos konferencija“ reikalauja nesuskaitomų darbo valandų. Nors Ada Sutkuvienė yra dalyvavusi grupinėse parodose daugiau kaip 50 kartų, dar neturėjo progos su rengti savo asmeninės parodos. Ši jungtinė paroda su Zita Sodeikiene puikiai parodo visuomenės jos naujus kūrybos vingius ir jos pilnai subrendusią asmenybę. Šių metų JAV LB Kultūros tarybos premija yra jos asmeninio triumfo švyturys, ženklas jos nepasidavimo išblaškymams, po kurių ji dabar kaip tik siekia patvarumo rimtam susikaupimui. Lauksime pamatyti, kaip ji toliau vystys savo ekspresyvinę techniką ir kaip ji įpina į jas savo tautos ir savo asmeninius išgyvenimus.

Parodos Chicagoje

- Dailininkių Ados Sutkuvienės ir Zitos Sodeikienės jungtinė paroda, atidaryta balandžio 22 dieną Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje, tebevyksta muziejaus meno galerijoje iki gegužės 14 dienos.

- Lietuvos dailės muziejus (kurį sudaro Čiurlionio galerija, Lietuvos tautodailės institutas ir Lietuvos dailiojo meno institutas) suruošta religinės tematikos paroda vakar buvo atidaryta Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, kur ji vyks iki gegužės 22 dienos. Parodoje iš Čiurlionio galerijos rinkinių išstatyti Antano Rūkštelės, Liudo Vilimo, Pauliaus Augiaus darbai, lietuvių tautodailė atstovaujama Jurgio Daugvilos medžio drožiniai, o iš Lietuvos dailiojo meno instituto kolekcijos parodai atrinkti kai kurie Prano Domšaičio ir Viktoro Petravičiaus religinės nuotaikos paveiksai bei Mstislavo Dobužinskio Lietuvos bažnyčių, varpinių ir sinagogų piešiniai.

- Art Expo – devintoji metinė Tarptautinė meno paroda buvo atidaryta gegužės 6 dieną Chicago Navy Pier patalpose, kur ji vyks iki gegužės 10 dienos. Lankymo valandos: kasdien nuo pietų iki 8 v.v. Dalyvauja daugiau kaip 160 galerijų iš viso pasaulio, su 1500 dailininkų darbų – jų tarpe: Donald Sultana, Andy Warhol, Jean Dubuffet ir kt. kūryba.

AMŽINAJAI VADŲ ŠLOVEI

Ar tu nosim smaila amžių knygą badai,
Ar žvelgi į pasaulį iš tolo, –
Greta vado vadai, priešais vadą vadai –
Generolai, sargai, ajetola...

Vadas valdo už mus, vadas mąsto už mus,
Už mus valgo ir geria lig soties,
Ir išaukštintas mūsų didis vadas nuožmus
Vėrčia kariamą kilpoj šypotis.

O mes paskui vadus, kol gyvybė užduos,
Šliaužiam keliais, neklause, ar verta,
Kaip šunelis glaudus jiems bučiuojam padus,
Kai mums rimbais per nugarą herta.

Prie paminklų vadų klojam puokštes žiedų,
Graudžios širdys iš gailėsčio virpa,
Ir net posmais raudų viens dėkojam už du,
Kad mums avino kailį nukirpo...

GROMATĖLĖ

Rašo broliai gromatėlė,
Gromatėlė marga, –
Vienas kviečia į artele,
Kits – už kiaulių sarga.

Rašo: grižki, storabosi,
Tu, tautos pelėsi! –
Naktį girtas pamiegosi,
Dieną patylėsi.

Sako, tėviškės rajone
Vėl smagu gyventi:
Vakar buvo parujonė,
Šiandien – kuilio šventė.

Ten prie buožių gyvatinių
Kentem vargą, bada, –
Šiandien žygin soclenktynių
Vedam kiaulių vada.

AVINĖLIO SAPNAS

Pasaka suaugusiems

Už tvartų staugė vėjai rūstūs,
Drebėjo Viešpaties gryčia,
Lyg velnius, pragaran sugrūstus,
Paleistume nakčia.

Jau, rodė, didvyriai bijotūs,
Nors jų šauniais darbaiš žavies,
O avinėlis-idiotas
Sapnavo prie avies.

Regėjo vilką aukso soste,
Apstotą sodžiaus avinų,
Kursai juos liežuviu teglostė
Ir vaišino kmynu.

Ir šaukė, letenas ištiesęs;
– Tiktai laisvoj vilkų šaly
Tikruoju avinu jautiesi,
Nei alksti, nei šačil.

Žmogaus namuos – vargai ir ligos,
Vergija bliaudamas vilkai,
O girioje visai bus lygūs:
Ir avys, ir vilkai!

Kalbėjo, drebanti erylė
Priglaudes prie širdies šaltos,
Jog niekam nebeleis praryti
Avelės nekaltos.

Jas tvarte pardavė ir pirko,
Čia – laisvos su laisvais medžios...
Ir choru avinai pravirko
Iš laimės, taip didžios.

Pabiro ašaros karoliais,
Riedėjo miško grioveliais,
Vieni kitus vadino broliais,
O vilką – tėveliui...

Žavėtų tai ir mūs pajauta
Galbūt visai kitu mastu, –
Tik radom aviną papjautą
Prie tvarto pamatų...

PASKUTINĖ VAKARIENĖ

Ir šianakt vėl prie stalo sėdim Doylika,
Ir tiksi amžiaus laikrodys skubus,
Ir vėlei laikom rankose po kieliką
Ir keliam jį už tai, ko jau nebus.

Visi šventi, visi šventai pražilome,
Lyg puoštumės ramunių vainiku.
Vieni kitus gavinam dvasios šiluma,
Senas kančias užliejam konjaku.

Penkias žuvis mes patys pasidauginom.
Ir Lozorius prikelėm iš mirties,
Ir ant akių kepurę užsimauginam,
Kad dingtume iš priešų atminties.

Tik užstalėję nėra to mus Atpirkusio,
Kur nešė savo kaulus kaip kryžius
Rainiuose, Dachau, Stuthofe, Butirkose
Ir dar ne vieną kartą iš pradžios.

Nėra ir tų Golgotoj paskui sekusių,
Kurių vardus litanijoj kuždi,
Tik Judui čia tarp mūsų puikiai sekėsi,
Ir pelnė net cum laude Ph.D...

LITERATŪRINĖ TRAGEDIJA

Lig šiol visas knygas rikiuodavau lentynose
Į atskiras eiles, kaip gubose javai:
Vienur, kurios krikšte išeišikiai vadinosi,
Kitur, kurių pase tarybiniai tėvai.

Ir būdavo ramu, tarytumei bažnyčioje.
Jos tūnojo sapnuos ar meilių sopuly,
Nei kritika sava iš savo nestyčiojo,
Nors kartais romane kribždenosi pelė.

Ir nutariau: gana mūs dvasių segregacijos!
Juk sakoma, tautos kūryba tik viena, –
Todėl tebus greta Rutkūnas Benifacijus,
Ir Aistis, ir Bubnys, Baltušis, Maceinai...

Lai kuždasi Nagys, Bradūnas, Marcinkevičia,
Karčiauskas iš arčiau Radauską pamatys,
Tegul ir bedievius nors aukso rėmais apšviečia
Prie Gedos priglausta Bradžionio „Pilnatis“.

Juk protas su protu tik bendrą protą didina,
Tad kam viens kito vengt, išmokslintas žmogau?
Ir už kilnias mintis pakėles taurę sklidina,
Po spintoj atliktų reformų užmigau.

O naktį – pabudau, baisaus košmaro smaugiamas:
Rods, tirpo liepsnose suglaudinti menai,
Iš to, kuo atskirai kiekvienas vakar džiaugėmės,
Apskrudusioj lentoj – vien Kiršos „Pelenai“
Ir ant grindų ugnies nespėti suėst
Ragausko aplankai su „Ite, missa est“...

AMŽINASIS LIETUVIS

Nuo Mindaugo – aplink germanai, lenkai, rusai,
Totoriai iš dievam nežinomų kraštų...
Užgimstu, su daina sukranta želti ūsai,
O jaunas kovose vėl žemėn sugrižtu...

Vis pamainom aukštyn kaip ažuolas ar uosis
Ir samanų karstan nuo kirvių svetimų...
Gal mano buvimu pasaulio dainiai guosis,
O šiandien tarp savų net ašarot imu:

Pasėjau rugelius, sulopiau troba, pirtį,
Tikėjau, bus graži gyvenimo pradžia,
Ilgėjau dar vaikų, o vėlei reikia mirti,
Nes Vilniuje ir vėl kitų kita valdžia...

APGAULINGAS PAVASARIS

Speigo spaudžiamos užtvaros braška,
Priešais – aukštas sniegų kauburys,
Žydriame danguje – jokio taško,
O čirena kažkur vyturys...

Ir nudžiuges blakstienas užmerki, –
Šienapjūtė!... Prie Jiesios esil!...
Ir staiga – nors krauju apsiverk:
Vyturys tiktai tavo ausy...

Iš premijuoto rinkinio *Pakelėje į pažadėtąją žemę* (Chicago: Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas, 1987).

Laikraštinių džiaugsmų ir vargų

Kun. Pranas Garšva, M.I.C. — Žurnalistikos premijos laureatas

ČESLOVAS GRINCEVIČIUS

JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos Žurnalistikos premija šiais metais paskirta kunigui Pranui Garšvai, M.I.C. Paskirta už jo ilgų metų spaudos darbą. Spaudoj pradėjo bendradarbiauti 1933 metais; po Antrojo pasaulinio karo 1948 metais emigravęs į Argentina, įsijungė į *Laiko* redagavimą, o persikėlęs į JAV, nuo 1958 metų, su trumpa pertraukėle, vadovauja, moderuoja *Draugo* redakciniam kolektyvui.

Ta proga norisi truputį pakalbėti apie spaudą, žurnalistiką, ypač redagavimą darba. Apie spaudos reikšmę, jos vaidmenį ir atsakomybę žmonijos gyvenime mūsų spaudoj rašoma nemažai; apie žmones, kurie tą spaudą prirašo ir sutvarko — beveik nieko. Tik tas, kuris yra ilgiau dirbęs šioj srity, gali pasakyti apie darbo sunkumą ir atsakingumą, kas eiliniam skaitytojui nežinoma, ko jis negali pastebėti.

Laikraštinių darbas yra vienas pačių sunkiausių. Iš jo, ypač redaktoriaus, reikalaujama ne tik enciklopedinio išsilavinimo, domėjimosi gyvenimo įvykiais, būti visur „kurse“, analizuoti, komentuoti problemas, ne tik informuoti, bet ir, svarbiausia, formuoti visuomenės opiniją pateikiama informacija ir jos interpretavimu. Žinių, faktų parinkimu spauda veikia ir atskirą individą, ir visą visuomenę, iškelia naujas idėjas, skatina ta ar kita kryptimi veikti. Jeigu laikraštis ar žurnalas tinkamos rankose, visuomenę teigiamai veikia. Esame turėję ir negatyvių pavyzdžių. Laisvame krašte kiekvienas gali, jei nori, leisti savo spaudą, ką nors griauti, kam nors kenkti, tarnauti svetimam, ne lietuviškam reikalui.

Redaktoriaus atsakomybė didesnė negu eilinio laikraštinių. Jis turi būti lankstus, diplomatiškas, turėdamas reikalų su bendradarbiais ir skaitytojais. Jam dažnai tenka nemaloni pareiga nesutikti su bendradarbio pateikta medžiaga ar informacija, jei tai nesuderinama su laikraščio linija, etika. Dažnas reiškinys, kad kas nors nori spaudą panaudoti savo ar artimo pareklamavimui. Pvz., ar tai svarbu visiems žinoti, kad koks nors Jokūbas savo profesijoj dirbo penkiolika ar dvidešimt metų ir nieko daugiau, arba vėl koks agresyvus vienetas apie savo veiklą ar suvažiavimą užverčia redakciją kalnais aprašymų ir nuotraukų, priekaištuoja, kad ne viskas ir ne ju nurodyta tvarka sudėta. Tokiais atvejais redaktorius turi pasakyti ne, ir tai nelengvas uždavinys.

Tikras laikraštinių, dar labiau redaktoriaus, pasidaro savo profesijos vergu. Kiti profesionalai, užimantieji aukštus ir ne taip aukštus postus, dažniausiai dirba nustatytomis dienomis ir valandomis. Po darbo laikas palieka jų asmeniniam gyvenimui. Kitaip yra su laikraštinių. Jo darbo valandų nustatyti negalima. Jis neturi nei vakaro, nei savaitgalio sau. Ir atostogų metu jo galva pilna planų, kaip tą ar kitą straipsnį, vedamąjį parašyti, kokias idėjas išskirti, iš kur imti informaciją. Pagaliau ir skaitytojas jo nepalaidžia. Suras jį namie kad ir vidurnaktį, sekmdienį prie bažnyčios, per atostogas prie ežero, ir pradės kamantinėti, kodėl buvo taip, o ne kitaip parašyta, kad negerai padarytos išvados; priekaištus, kad kitas laikraštis surado štai tokį ar kitokį naują bendradarbį, o jūs ne, kad nesugeba išauginti naujų laikraštinių, kad nerašo tuo ar kitu

Kun. dr. Pranas Garšva, M.I.C., „Draugo“ moderatorius — JAV LB Kultūros tarybos 1987 metų Žurnalistikos premijos laureatas. 1.000 dol. Žurnalistikos premijos mecenatas yra Lietuvių Fondas.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

klausimu; kad iki šiol nepateikė recepto, kaip geriausiai ir lengviausiai išvaduoti Lietuvą. Redaktoriaus negali turėti ir atostogų poilsio, kai turime tokių išmanančių skaitytojų. Bet kai tuos viską žinančius paprašai, kad jie tas idėjas ir konkrečiai ant popieriaus išdėstyti, tai gauni atsakymą: „ne, aš rašyti nemoku, aš tik siūlau glėbį gerų minčių“.

Laikraščio redaktorius dirba savo darbu todėl, kad užsidirbtų pragyvenimui. Užsidirbti yra šimtą kartų lengviau dirbant kita, lengvesnį ir kelesriopai geriau apmokamą darbą. Dar yra ir dabar tokių skaitytojų, kurie nenori ar negali pastebėti, kad būti redaktorium reiškia pasiaukoti tai idėjai, kuriai tarnauja pats laikraštis. Jei redaktorius nebus giliai persiėmęs tomis idėjomis, jomis negyvens, nepasiners, jei į savo pareigas žiūrės, kaip kiekvienas žiūrėtų, kaip tik į laikinai prisiimtas, tik duonai užsidirbti grioviakasio darbą, jis būtų nesąžiningas, laikraštis liktų bespalvis ar būtų tik kaip skelbimų stulpas, kur kiekvienas praeivis gali prikabinoti raštelį, kad parduodamos akėčios arba, būdamas ant kaimyno piktas, parašyti, kad anam ant galvos grybai auga. Būna tokių atsitikimų ir mūsų spaudoje. Tokių kraštutinumų nebus, jei redaktoriui jo laikraštis bus alter ego, antruoju aš, jei su juo suauga, jei nenori matyti ant savo veido ne mažiausios nešvarios dėmelės.

Žmogus kasdieniniam gyvenime ir darbe lieka žmogumi su visais netobulumais, ne idealu ar neklystančiu. Ne kiekvieną žodį pasakys tinkamu tonu ar laiška parašys, eidamas užklis, kur nereikia. Bet tas pats žmogus iš laikraščio reikalauja visiško tobulumo. Redaktoriai gauna daug skundų, priekaištų, pabarimų, kad tai ar tai negerai parašyta, kad buvo klaidų, kad dar kažkas ne taip. O kad laikraštis buvo 99.99 procentai gerai, to niekas nepastebi, nepadėkoja, tytom praleidžia. Pastebi tik kruopelytę nukrypimo. Kitų profesijų žmonės tokių dilginančių pastabų arba mažai, arba ir visai nesulaukia. Juk niekas kasdien nekritikuoja inžinieriaus, kaip jis prie lentos braižo ar skaičiuoja; nebara ir gydytojo, jei ligonis ir

nepasveiksta. Visi žino, kad jis padarė visa, kas galima geriausia.

Vienintelis ir didžiausias redaktoriui atlyginimas yra moralinis. Jį palydi pasitenkinimas, kad su bendradarbių talka gali plačiau paskleisti idėjas, pasakyti, kas reikalinga, kad ir kiti tai žinotų, kad galėjo padaryti geriau, negu buvo anksčiau daroma, kad laikraščio

apipavidalinimas estetiškesnis, kad visuomenė pastebėtų, nelieka kurčia ir imasi to ar kito darbo, žodžiu, kai jaučia, kad laikraštis savo tikslą pasiekia.

Grįžtant prie *Draugo*, reikia pasakyti, kad jo vyriausias redaktorius ir kiti redaktoriai per daug užversti darbo krūviu. Per savaitę išėina 36 puslapiai. Juos prirašo ar paruošia tik penki redaktoriai. Pavyzdžiui, prisiminkim Vilniuje leidžiamą *Tiesą*, kurios per savaitę normaliai esti tik 24 puslapiai, ir ten dirba apie trisdešimt redaktorių, O kiek dar korespondentų, sekretorių, vertėjų, kitų neskelbiamų pareigūnų, mes nežinome. Mūsų savaitraščius redaguoja daugiausia tik du apmokami žmonės, o retesnių leidinių ir žurnalų redaktoriai iš viso neapmokami. Dažnai dar jie iš savo kišenės apmoka ir su redagavimu susijusias išlaidas. Štai kokiomis sąlygomis pasišventę dirba lietuviškos spaudos redaktoriai.

Čia rašančiam ilgokai teko dirbti po vienu stogu su šiu metų laureatu, būti jo „orbitoje“. Nors kun. Pranas Garšva buvo ir yra moderatorium, vyriausiu redaktorium, bet jis savo viršenybės niekam iš redaktorių nepabrėžia. Kaip retai gal kur kitur, kitiems redaktoriais duoda visišką laisvę ir atsakomybę; niekad jokių pastabų, pamokymų. Pilnai pasitiki savo štabu. Kai dar dirbau, to meto bendradarbiai tikrai buvo tam labai kvalifikuoti: Aloyzas Baronas, Kazys Bradūnas, Bronius Kviklys, kiek anksčiau ir prel. Juozas Prunskis. Aloyzas per anksti išėjo į Anapus, mes kiti pavargom ir pervargom, dabar penšinininkai. Į mūsų vietas atėjo jaunesni su naujom idėjom ir idėjom. Kaip gera, kad tokių atsirado. Kun. Garšva tačiau savo poste dirba ir

šiandien. Jis nepalaužiamas. Kasdien skirsto ir atsakinėja į kelias dešimtis laišku, skirsto darbą, taiso rankraščius, medžioja iliustracinę medžiagą, prižiūri *Draugo* laužymą. O kiek dar interesantų! Per savaitę, paprastai savaitgaliais, parašo maždaug po pora vedamųjų. Reikia dar jam sekėti kitą spaudą, nekurti to, kas kitų parašyta, būti „gyvenimo pulse“. Dar turi ir kunigiškų pareigų, paruošia vieną kitą paskaitą, redaguoja ir vieną kitą didesnį veikalą ar romaną, nors tose knygose jo vardo ir nėra. Gal ir dar ką dirba, ko mes nepastebim.

Dar viena jo paminėtina reta ypatybė, kurios gal nepastebi ir jo bendradarbiai: per moderatoriaus rankas ateina visa korespondencija ir telefoniniai skambinimai. Tie visi parašyti ar pasakyti žodžiai ne visuomet tik malonūs. Kitų net labai storžieviški, pikti, užgaulūs, jie skiriami kartais konkrečiai kuriam redaktoriui. Kun. Garšva, jei tokiam laiške nieko nėra pozityvaus, kuo galėtų kitas bendradarbis pasinaudoti, skyrčiau redaktoriui ir nerodo, nesako. Jis pats vienas priima piktoką pastabą. Kam dar gadinoti nervus ir jo bendradarbiui.

Mes nesuprantam, iš kur kun. Pranas Garšva ima tiek energijos ir kaip susitvarko su laiku. Nesuprantam ir tų žmonių, kurie to nesupranta ir dažnai priekaištuoja, kad jis buvo kviečiamas ten ar ten, į mokyklos baigimo iškilmes ar koncertą, ir neatėjo. Kai rengėjai tuo metu turėjo užtarnauti malonią valandėlę, redaktorius gal rašė vedamąjį, perrašinėjo nevykusiai suregtą korespondenciją, ieškojo medžiagos kokiai aktualijai, nekalbant, kad, toji valanda turėjo būti atsikvėpimo metas. Kitu atveju redakcinio darbo pakaktų ne dviem, o trim ar penkiem, ką turi padaryti vienas žmogus. Mes tik galime dėkoti Dievui, kad turime tokį sunkiai pakeičiamą žmogų.

Romas Kezys — „Laisvės žiburio“ radijo programos New Yorke vedėjas. „Laisvės žiburiui“ buvo paskirta JAV LB Kultūros tarybos 1987 metų Radijo premija. 500 dol. Radijo premijos mecenatas yra Lietuvių Fondas.

Radijo premija „Laisvės žiburiui“

„Laisvės žiburio“ radijui paskirta JAV LB Kultūros tarybos premija už reportažą apie Lietuvos krikšto 600 metų jubiliejų. Vienos valandos reportaže Romas Kezys pasakoja apie jubiliejaus iškilmes Romoje, teikia popiežiaus Jono Pauliaus II kalbų ištraukas; užkorduota daug autentiškų ir istoriškų jubiliejaus momentų.

Radijo konkurso vertinimo komisija taip pat išskyrė konkursui atsiųstą „Lietuvos atsiminimų“ radijo vedėjo prof. dr. Jokūbo Stuko reportažą apie iškilimų dvasiškų įnašą krikščionybės plėtrai Lietuvoje. Trečias pažymėjimas teko Detroito „Lietuviško balso“ radijui už naujom paruoštą Vasario 16 programą.

Iš viso konkursui buvo atsiųsti keturi reportažai. Vertinimo komisiją sudarė Jonas Kavaliūnas, Alfonsas Petrutis ir Juozas Stempuzis.

„Laisvės žiburio“ radiją įsteigė

Romas Kezys ir Antanas Mažeika 1966 metais. Išgyvenusi įvairius pasikeitimus, „Laisvės žiburio“ programa, redaguojama Romo Kezio, dabar girdima sekmadieniais, 9 - 10 v. r. iš WNWK stoties, banga 105.9 FM. Jos laidos pasiekia New Yorko ir New Jersey valstijų lietuvius. „Laisvės žiburio“ programos aktualios, jose gausu informacijos apie lietuviškąją veiklą. „Laisvės žiburys“ įžiebė mintį 1965 metais suorganizuoti garsų žygį į Jungtines Tautas. Programoms reikšmingą įnašą yra padaręs muzikologas Vytautas Strolia, paruošdamas reportažus muzikinėmis temomis. Daiva Kezianė, pradedant Simo Kudirkos įvykiu, programoms yra paruošusi įdomių politinių reportažų ir pasikalbėjimų su garsiais žmonėmis.

Sveikiname „Laisvės žiburio“ radiją ir jo dinamiškąjį vedėją Romą Kezi, linkėdami ir ateityje daug gražių darbų.

(jst)

VIII JAV LB Kultūros tarybos Premijų šventė

JAV LB Kultūros tarybos pradėtoji kūrybos premijų įteikimo šventė jau virto gražia mūsų kultūros kūrėjų-darbuotojų įvertinimo ir pagerbimo tradicija. Be mūsų kūrėjų ir talentingų asmenybių, pajėgiančių mūsų kultūrinis lobius pristatyti plačiai visuomenei, mūsų šėi-vijos gyvenimas tikrai atrodytų gerokai skurdesnis. Nors ir nedidelės tos skiriamos premijos piniginiu atžvilgiu, bet pats faktas, kad kūrėjas, plačiąja žodžio prasme, nėra pamirštas, iškyla daugiaprasmeje šviesoje.

Aštuntoji JAV LB Kultūros tarybos Premijų šventė šiais metais įvyks gegužės 15 dieną Los Angeles mieste, Šv. Kazimiero parapijos salėje. Pradžią — 12 val. vidurdienį. Šventės programa atliks Rasa Allan Kazlas, aktorė iš New Yorko, ir Los Angeles Vyrų kvartetas. Renginį globoja Los Angeles LB apylinkė, Santa Monica LB apylinkė ir LB Vakaru apygarda. Rengia JAV LB Kultūros taryba.

Dabartinės JAV LB Kultūros tarybos sudėtis yra šitokia: Ingrida Bublinskė (pirmininkė), Viktoras Mariūnas (vicepirmininkas), Nijolė Balčiūnienė (sekretorė), Vincas Akelaitis (įždininkas), Nijolė Palubinskienė, Augustinas Idzelis, Andrius Kuprevičius, Vacys Rociūnas, Algis Rukšėnas, Juozas Stempuzis (tarybos nariai), Galina Gobienė (Lietuvių tautinių šokių instituto pirmininkė) ir Česlovas Grincevičius (Pasaulio lietuvių archyvo vedėjas).

JAV LB Kultūros taryba

Rasa Lišauskaitė-Allan Kazlas

Rasa Allan Kazlas Premijų šventėje

Aktorė Rasa Lišauskaitė-Allan Kazlas gimė Kaune 1940.10.15. Ji yra vaidinusi Broadway teatruose, Richard Morse mimikos teatre, Europoje, Artimose Rytuose ir Islandijoje. Savo teatrinę karjerą pradėjo Detroito Arlauskaitės-Mikšienės dramos mėgėjų grupėje. Dažnai buvo ir lietuviškų renginių scenos pranešėja. Vėliau Wayne State universitete Detroito įsigijo bakalauro laipsnį.

Šalia savo teatrinės veiklos režisavo įvairius mimikos pastatymus. Turėjo pagrindinį vaid-

menį filme „Can't Stop the Music“. Taip pat vaidino televizijos programose: Arthur Fiedler Special, Straight Talk, Today Show, Wonderama. Pasirodė JAV universitetų ir simfonijos orkestrų estradose.

Apie aktorę labai gerų recenzijų yra parašęs R. F. Shepard *The New York Times* laikraštyje ir *Princeton Theatre Spectrum*. Rasa Allan Kazlas yra dviejų New Yorko dramos mokyklų lektorė: The HB Studio ir The American Academy of Dramatic Arts.

Antano Gustaičio satyros nėriniai

(Atkelta iš 2 psl.)

Kita pastaba būtų, kad eilėrašty „Atsiminimai“ klūva mums eilutė: „Tarytum žemėj nebuvai“...

O žinoma, suprantama, čia ataidi Gustaičio perfekcionizmas, nepasitikėjimas savimi, kurį buvo minėjęs Stasys Santvaras ir nuo kurio rasit poetas nebus dar išsigydęs. Bet mums Gustaitis lieka, sakytumėm, unikum — virtuoziskai žaidžiančiu ironijos, sarkazmo ir atlapaširdės lyrikos elementais, kurio įnašas mūsų poezijai išliko visada.

Kas be ko, *Pakelėje* ir *pažadėtąją žemę* skirias nuo ankstesnių Gustaičio rinkinių ir yra kiek duslesnis, vienodesnis savo tematika bei nuotakomis. Tačiau ir jame jaučiama tvirta meistro ranka, kuriam sukurtų pašaipos išlydžiū, masis proginių vienkartinųjų temų, pataikavimas skaitytojui, ar operavimas banaliais palyginimais bei trafaretinėm metaforom. Meistro, kuriam lygias neturim šiam žanre visoj mūsų literatūroj.

Gal dar per anksti suskaičiuoti kiek epigraminių aštrybių, kiek lakių Gustaičio dvielių yra perėję į gyvąją mūsų kalbą, bet jų kiekis turėtų būti nemažas. Visa tai išliks, kaip, manding, išliks gyva jo satyro tyvanti jokių vadų kulto ir nuolaidų priešui nepripažįstanti dvasia, kurią girdim praskambant tokiuos eilėraščius kaip „Amžinajai vadų šlovei“, „Vištakis“, „Viskas kas buvo, dar nepažuvo“, „Gromatėlė“.

Daug rašytojų, jų tarpe Mark Twain, Dickensas, Stephen

Antano Gustaičio premijuoto poezijos rinkinio „Pakelėje ir pažadėtąją žemę“ aplanko detalė — dail. Prano Lapės.

Leacock, yra pažymėję, kad nors žmonės mielai kvatoja iš humoristo sukurtų pašaipos išlydžiū, jie anaipol nėra linke pripažinti jam rimto rašytojo titulo. O tačiau kurti humorą yra itin sunkus darbas. Išdrįsti glostyti artimą nepaplaukiui — nemaža drąsa. Kalbant technokratišku mūsų dienų žargonu, tai profesionalus darbas. Galbūt užtat mums niekad nepakenks paplot jo kūrėjui dažniau ir garsiau.

Antanas Gustaitis. **PAKELĖJE I PAŽADĖTĄJĄ ŽEMĘ.** Satyrinės elegijos. Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1987, 184 psl. Aplankas ir šešiolika knygų iliustracijų — dailininko Prano Lapės. Spausdino Mykolo Morkūno spaustuvė Chicagoje. Tiražas — 800 egzempliorių. Kaina — 10 dol. Gaunama pas leidėjus, pas platintojus ir „Drauge“.